

בס"ד

פרשת קורח - "הגנה עצמית" פסולה

התמיהה הגדולה מעדת קורח

1. במדבר (פרשת קרח) פרק טז פסוק א - ב

וַיִּקַּח קֹרַח בֶּן יִצְהָר בֶּן קֵהֶת בֶּן לֵוִי וְדָתָן וְאַבִּירָם בְּנֵי אֱלִיָּאֵב וְאוֹן בֶּן פִּלֵּת בְּנֵי רְאוּבֵן: (ב) וַיִּקְמוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְאַנְשֵׁים מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָיִם נְשִׂיאֵי עֵדָה קְרָאִי מוֹעֵד אֲנָשֵׁי שָׁם:

2. במדבר רבה (וילנא) (פרשת קרח) פרשה יח סימן ג

אמרו חכמים חכם גדול היה קרח ומטועני הארון שנאמר ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקדש עליהם וקרח בן יצהר בן קהת

3. רמב"ן במדבר (פרשת קרח) פרק טז פסוק ד

ולא ויפלו, כי אהרן במוסרו ובקדושתו לא ענה דבר בכל המחלוקת הזו, ויהי כמחריש וכמודה שמעלת קרח גדולה ממעלתו, אבל הוא עושה כדבר משה ומקיים גזירת מלך:

4. רש"י במדבר (פרשת קרח) פרק טז פסוק א

עמד וכנס מאתים חמישים ראשי סנהדראות, רובן משבט ראובן שכיניו, והם אליצור בן שדיאור וחביריו וכיוצא בו, שנאמר נשיאי עדה קריאי מועד, ולהלן הוא אומר (במדבר א, טז) אלה קרואי העדה

5. רבינו בחיי במדבר (פרשת קרח) פרק טז פסוק א

ומכלל חמשים ומאתים אלו היו שנים עשר הנשיאים שהקריבו בחנוכת המזבח, וכן דרשו רז"ל מגזרה שוה קריאי קריאי, כתיב הכא: "נשיאי עדה קריאי מועד", וכתוב במדבר סיני: "אלה קריאי העדה נשיאי מטות אבותם".

6. טעמא דקרא עמוד קלב

נראה שלא כל הנשיאים נשתתפו על קרח, שהרי שלומיאל בן צורישידי הוא זמרי בן סלוא שמת אח"כ כשהיו בשיטים, ונחשון בן עמינדב מת בקברות התאוה ... ומסתמא היו עוד ורק חלק מהם נשתתפו עמו.

העיתוי של מחלוקת קרח ועדתו

7. רמב"ן במדבר (פרשת קרח) פרק טז פסוק א

והנכון בדרש, שכעס קרח על נשיאות אלצפן כמאמר רבותינו (תנחומא קרח א), וקנא גם באהרן כמו שנאמר ובקשתם גם כהונה (פסוק י). ומשכו דתן ואבירם עמו ... והנה ישראל בהיותם במדבר סיני לא אירע להם שום רעה, כי גם בדבר העגל שהיה החטא גדול ומפורסם היו המתים מועטים, ונצלו בתפלתו של משה שהתנפל עליהם ארבעים יום וארבעים לילה. והנה היו אוהבים אותו כנפשם ושומעים אליו, ואלו היה אדם מורד על משה בזמן שהוא היה העם סוקלים אותו, ולכן סבל קרח גדולת אהרן וסבלו הבכורים מעלת הלויים וכל מעשיו של משה. אבל בבואם אל מדבר פארן ונשרפו באש תבערה ומתו בקברות התאוה רבים, וכאשר חטאו במרגלים לא התפלל משה עליהם ולא בטלה הגזרה מהם, ומתו נשיאי כל השבטים במגפה לפני ה', ונגזר על כל העם שיתמו במדבר ושם ימותו, אז היתה נפש כל העם מרה והיו אומרים בלבם כי יבואו להם בדברי משה תקלות, ואז מצא קרח מקום לחלוק על מעשיו וחשב כי ישמעו אליו העם.

באור תפילת משה לאחר חטא המרגלים

8. במדבר (פרשת שלח) פרק יד פסוק יא - כ

(יא) ויאמר ה' אל משה עד אנה ינאצני העם הזה ועד אנה לא יאמינו בי בכל האתות אשר עשיתי בקרבם: (יב) אפנו בדבר ואורשנו ואעשה אתך לגוי גדול ועצום מפנו: (יג) ויאמר משה אל ה' ושמעו

מצרים כי העלית בלחך את העם הזה מקרבם: ... (טו) והמתה את העם הזה פאיש אחד ואמרו הגוים אשר שמעו את שמעך לאמר: (טז) מבלתי יכלת ה' להביא את העם הזה אל הארץ אשר נשבע להם וישחטם במדבר: (יז) ועתה יגדל נא פח אדני פאשר דברת לאמר: (יח) ה' ארך אפים ורב חסד נשא עון ופשע ונקה לא ינקה פקד עון אבות על בנים על שלשים ועל רבעים: (יט) סלח נא לעון העם הזה כגדל חסדך וכאשר נשאתה לעם הזה ממצרים ועד הנה: (כ) ויאמר ה' סלחתי כדברך: (כא) ואולם חי אני וימלא כבוד ה' את כל הארץ: (כב) כי כל האנשים הראים את כבדי ואת אתתי אשר עשיתי במצרים ובמדבר וינסו אתי זה עשר פעמים ולא שמעו בקולי: (כג) אם יראו את הארץ אשר נשבעתי לאבתם וכל מנאצי לא יראוה:

9. אור החיים במדבר (פרשת שלח) פרק יד פסוק כ

(כ) ויאמר ה' סלחתי כדברך. פירוש לא סלחתי על העון בהחלט אלא כדבריך שלא אהרגם כאחת מהטעמים שרשם במאמרו שלא יאמרו מבלתי יכולת וגו', אבל על כל פנים יעשה בהם משפט באריכות אפים, והוא מאמר הסמוך כל האנשים וגו' אם יראו את הארץ וגו'.

10. חזקוני במדבר (פרשת שלח) פרק יד פסוק כ

כדברך כמו שאמרת שיש עלי לעשות ולא אפיל דבר אמרת אך אפיים הריני מאריך אפי עמהם ולא אכלם עתה. אמרת נושא עון הריני תולה על עונם. אמרת ונקה לא ינקה ודאי אין אני מנקה להם כמו שנא' ואולם חי אני וימלא כבוד ה' וגו' כבודי יעמוד במקומו שלא יאמרו מבלתי יכולת ה', כי אביא את בנייהם לארץ. אמרת פוקד עון אבות על בנים כן אעשה ואניע את בנייהם במדבר ארבעים שנה עם אביהם ונשאו הבנים את עון אביהם שלא יכנסו הבנים מיד לארץ. כדברך חסר וי"ד.

11. רמב"ן במדבר (פרשת שלח) פרק יד פסוק יז

ולא ידעתי למה לא הזכיר "רחום וחנון", אולי ידע משה כי הדין מתוח עליהם ולא ימחול לעולם, לכן לא ביקש רק אריכות אפים שלא ימיתם כאיש אחד ולא ישחטם כצאן במדבר שימותו במגפה, ובעבור שלא בקש עתה אלא אריכות אפים אמר לו "סלחתי כדבריך" שאהיה להם ארך אפים ורב חסד. והזכיר "פוקד עון אבות", לאמר שאם יראה שלא למחות עונם יפקוד עון אבות על בנייהם ולארך אפים יקחם, ומזה היתה הגזרה לקבוע להם בכיה לדורות בלילה הזה כי פקד עונם על זרעם:

12. רמב"ן במדבר (פרשת שלח) פרק יד פסוק יז

והנה במשנה תורה הזכיר משה במעשה העגל תפלתו אשר התפלל עליהם, ואמר (דברים ט יח) ואתפלל לפני השם כראשונה וגו', ופירש שם (פסוק כו) תפלתו ואתפלל אל ה' ואומר וגו', והזכיר גם כן תפלתו על אהרן (פסוק כ), ולא הזכיר להם במרגלים שהתפלל עליהם כלל. וכל זה מן הטעם שהזכרתי, כי הוא לא התפלל למחול להם אלא שישא להם ויאריך אפו ויפקוד עון אבות על בנייהם, ולא היתה תפלתו שלימה עליהם, ועל כן לא הזכירה להם כי היו יכולין לטעון עליו:

13. במדבר (פרשת קרח) פרק טז פסוק טו - יח

(טו) ויאמר משה אל קרח אתה וכל עדתך היו לפני ה' אתה והם ואהרן מקר: (יז) ויקחו איש מחפתו ונתתם עליהם קטרת והקרבתם לפני ה' איש מחפתו חמשים ומאתים מחית ואתה ואהרן איש מחפתו: (יח) ויקחו איש מחפתו ויתנו עליהם אש וישימו עליהם קטרת ויעמדו פתח אהל מועד ומשה ואהרן: ... (לה) ואש יצאה מאת ה' ותאכל את החמשים ומאתים איש מקריבי הקטרת: פ (פק יז פסוק ו) (ו) וילנו כל עדת בני ישראל ממחרת על משה ועל אהרן לאמר אתם המתם את עם ה':

לעולם הבא לא ימותו כמאן דאמר יש להם חלק לעולם הבא,
ומעתה רחום הוא בדין זה:

באור מבחן הקטורת

20. מעשי ה' מעשי תורה פרק כד (פרשת קרח)

רבי אליעזר ב"ר אליהו אשכנזי היה נכדו של רבי יוסף קולון (מהרי"ק).
ספק ראשון, היאך יתכן שמשה אדוננו יתן להם עצה כדי שישרפו...
ספק שלישי, היאך יתכן שיתיר להם האסור להקריב אש זרה
ובפרט לאלהין.

21. במדבר (פרשת קרח) פרק טז פסוק טו

(טו) וַיִּחַר לְמֹשֶׁה מְאֹד וַיֹּאמֶר אֶל ה' אֵל תִּפְן אֶל מִנְחָתָם לֹא חָמוּר
אֶחָד מֵהֶם נִשְׁאַתִּי וְלֹא הִרְעֵתִי אֶת אֶחָד מֵהֶם:
רש"י
אל תפן אל מנחתם - לפי פשוטו הקטרת שהם מקריבים לפניך
מחר אל תפן אליהם.

22. אילת השחר במדבר (פרשת קרח) פרק טז פסוק טו

ועוד צ"ב למה משה הוצרך להתפלל על זה, מאי ס"ד שזה יתקבל,
הרי הם חוטאים ורוצים את הכהונה שלא כדין, וכנראה דלפעמים
יש כח לסט"א להצליח ולכן צריכים להתפלל שלא יתקבל מנחתם

23. רמב"ן במדבר (פרשת קרח) פרק טז פסוק טו

ואינו נכון בעיני שיהיה על הקטרת, לפי שעל דתן ואבירם הוא אומר
כן שחרה לו על דבריהם והם לא היו בתוך העדה הנועדים להקטיר
קטרת.

24. במדבר (פרשת קרח) פרק טז פסוק ד - יט

(ד) וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל עַל פָּנָיו: (ה) וַיְדַבֵּר אֶל קָרַח וְאֶל כָּל עֲדָתוֹ
לֵאמֹר בִּקֶּר וַיְדַע ה' אֶת אֲשֶׁר לוֹ וְאֶת הַקְּדוֹשׁ וְהַקְּרִיב אֵלָיו וְאֶת אֲשֶׁר
יִבְחַר בּוֹ יִקְרִיב אֵלָיו: (ו) זֹאת עֲשׂוּ קַחוּ לָכֶם מִחֲתוֹת קָרַח וְכָל עֲדָתוֹ:
(ז) וְתָנוּ בָהֶן אֵשׁ וְשִׂימוּ עֲלֵיהֶן קִטְרֹת לִפְנֵי ה' מִסַּח וְהִיָּה הָאִישׁ אֲשֶׁר
יִבְחַר ה' הוּא הַקְּדוֹשׁ רַב לָכֶם בְּנֵי לֵוִי: ... (יב) וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְקָרָא
לְדָתָן וְלֶאֱבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וַיֹּאמְרוּ לֹא נַעֲלֶה: (יג) הִמְעַט כִּי הִעֲלִיתֶנוּ
מֵאֲרָץ צִבְתַּת חֶלֶב וְדָבַשׁ לְהִמְיִתֵנוּ בַּמִּדְבָּר כִּי תִשְׁתַּרְרַר עֲלֵינוּ גַם
הַשְּׁתַרְרָר: ... (טו) וַיִּחַר לְמֹשֶׁה מְאֹד וַיֹּאמֶר אֶל ה' אֵל תִּפְן אֶל מִנְחָתָם
לֹא חָמוּר אֶחָד מֵהֶם נִשְׁאַתִּי וְלֹא הִרְעֵתִי אֶת אֶחָד מֵהֶם: (טז) וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה אֶל קָרַח אַתָּה וְכָל עֲדָתְךָ הִיוּ לִפְנֵי ה' אַתָּה וְהֵם וְאֶהְרֹן מִחַר:
(יז) וְקַחוּ אִישׁ מִחֲתוֹתָו וּנְתַתֶּם עֲלֵיהֶם קִטְרֹת וְהִקְרַבְתֶּם לִפְנֵי ה' אִישׁ
מִחֲתוֹתָו חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתִים: מִחֲתוֹת וְאֶתָּה וְאֶהְרֹן אִישׁ מִחֲתוֹתָו: ...

25. מלבי"ם במדבר (פרשת קרח) פרק טז פסוק טו

ולדעתי בתחלה שאמר זאת עשו קחו לכם מחתות קרח וכל עדתו
צוה כן גם לדתן ואבירם שהיו בהמעמד, ובאשר משה בענותו חשב
שיוכל להיות שימצא איש מן העדה שירצה ה' את מעשיו שאם
לא כן לא היה אומר שיקטירו לפניו, בקש עתה שדתן ואבירם לא
יהיו כלל בכלל המקטיר, ועז"א אל תפן אל מנחתם כי איך יוכלו
לומר שאני משתרר על העם, שהשררות תתראה או ע"י שלוקח
מהם מס או כל צרכי ביתו, ואני לא די שאיני לוקח מהם צרכי, כי
חמור אחד שהייתי צריך פעם אחד, בעת שלקח את אשתו למצרים
דכתיב וירכיבם על החמור, החמור הזה לא מהם נשאתי, כי היה
שלו והוא הלך רגלי הגם שהיה ראוי שהחמור הזה יהיה משל צבור,
וכן תתראה ההשתררות על העם במה שיוכל לעשות רע עם
העוברי' רצונו, ואני לא הרעותי לאחד מהם, וא"כ איך יוכלו לומר
שאני משתרר:

14. תורת משה במדבר פרק טז פסוק י

וילונו העם ממחרת על משה ועל אהרן אתם המתם את עם ה',
אחר שראו את כל הנסים והנפלאות האלו בליעת כל אשר לקרח
ודתן ואבירם ר"ן איש שנשרפו, אח"כ חזרו והתלוננו, ותמוה מאוד.

15. רמב"ן במדבר (פרשת קרח) פרק יז פסוק ו

כי יאשימו אותם על שנתנו העצה הזאת להקטיר קטורת זרה לפני
ה', מדעתם שהמקריבים אותם נשרפים. כי השם לא אמר למשה
להקריב הקטורת הזאת, והוא לא אמר לישראל בשם ה' לעשות כן,
**אם כן מעצמם נתנו העצה הזאת אשר מתו בה העם, והיו יכולין
לתת אות ומופת אחר במטה או בזולתו.**

16. במדבר (פרשת קרח) פרק יז פסוק טז - כ

(טז) וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (יז) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְקַח מֵאִתָּם
מִטָּה מִטָּה לְבֵית אֵב מֵאֵת כָּל נְשִׂיאָהֶם לְבֵית אֲבֹתָם שְׁנַיִם עָשָׂר
מִטוֹת אִישׁ אֶת שְׁמוֹ תִּכְתֹּב עַל מִטָּהוֹ: (יח) וְאֶת שֵׁם אֶהְרֹן תִּכְתֹּב עַל
מִטָּה לֵוִי כִּי מִטָּה אֶחָד לְרֹאשׁ בֵּית אֲבוֹתָם: (יט) וְהִנְחַתָּם בְּאֹהֶל מוֹעֵד
לִפְנֵי הַעֲדוּת אֲשֶׁר אֲנִיעַד לָכֶם שְׁמֵהּ: (כ) וְהִיָּה הָאִישׁ אֲשֶׁר אֲבַחַר בּוֹ
מִטָּהוֹ יִפְרַח וְהִשְׁלַכְתִּי מֵעַלִּי אֶת תְּלֻמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵם מְלִינִם
עֲלֵיכֶם:

17. במדבר (פרשת פינחס) פרק כז פסוק ב - ג

(ב) וַתַּעֲמֹדְנָה לִפְנֵי מֹשֶׁה וּלְפָנָי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וּלְפָנָי הַנְּשִׂיאִים וְכָל
הַעֲדָה פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֵאמֹר: (ג) אָבִינוּ מֵת בַּמִּדְבָּר וְהוּא לֹא הִיָּה
בְּתוֹךְ הַעֲדָה הַנוֹעֲדִים עַל ה' בַּעֲדַת קָרַח כִּי בְחָטָא מֵת וּבְנָיִם לֹא
הָיוּ לוֹ:
רמב"ן

ודעתי בדרך הפשט, שאמרו ככה בעבור שחשבו שמשה רבינו היה
שונא עדת קרח יותר מכל החוטאים שמתו במדבר, שהם היו
הקמים כנגדו והכופרים בכל מעשיו, וחשבו אולי בשנאתו אותם
יאמר אל יהי לו מושך חסד ואל יהי חונן ליתומיו יזכר עון אבותם אל
ה' (תהלים קט יב יד), על כן הודיעוהו כי לא היה מהם

הטעם שמשה רבנו לא מתפלל לבטל את הגזירה במרגלים

18. במדבר (פרשת שלח) פרק יד פסוק כ - כא

(כ) וַיֹּאמֶר ה' סִלְחָתִי כִּדְבַרְךָ: (כא) וְאֹלָם חִי אֲנִי וְיִמְלֵא כְבוֹד ה' אֶת
כָּל הָאָרֶץ:
רש"י

חי אני - לשון שבועה. כשם שאני חי וכבודי ימלא את כל הארץ, כך
אקיים להם, כי כל האנשים הרואים וגו' אם יראו את הארץ. הרי זה
מקרא מסורס, חי אני כי כל האנשים אם יראו את הארץ וכבודי
ימלא את כל הארץ, שלא יתחלל שמי במגפה הזאת לאמר מבלתי
יכולת ה' להביאם, שלא אמיתם פתאום כאיש אחד אלא באיחור
ארבעים שנה מעט מעט:

19. במדבר (פרשת שלח) פרק יד פסוק לה

אָנִי ה' דְּבַרְתִּי אִם לֹא זֹאת אֶעֱשֶׂה לְכָל הַעֲדָה הַרְעָה הַזֹּאת הַנוֹעֲדִים
עָלַי בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יִתְמוּ וְשָׁם יָמָתוּ:
אור החיים

(לה) אני ה' דברתי אם לא וגו'. צריך לדעת מה כוונת מאמר אני ה'
דברתי הלא יודעים אנו כי ה' הוא המדבר, עוד מה כוונת אומרו אם
לא זאת וגו', ומה הוא אומרו ושם ימותו. אכן ירצה על זה הדרך אני
ה' שהוא מדת החסד והרחמים גם היא הסכימה על המשפט כתוב,
והוא אומרו דברתי דברים קשים אלו, ואם תאמר איך תסכים מדה
זאת על הצרה לישראל, לזה אמר אם לא זאת אעשה, ואאריך
עמהם להטיב יודע אני תכליתם שיאבדו מעולם הזה ומעולם הבא,
על ידי ניאוציהם אשר יוסיפו לחטוא, והוא אומרו במדבר הזה יתמו
פירוש כולם יהיו כלים בשלימות, ושם לעולם הבא ימותו, לזה דבר
ה' משפט זה שימותו במדבר ולא יתמו כי בניהם הקים תחתם, וגם

קושי לקבל הצטדקות - מעבר מנאשם למאשים

26. בראשית (פרשת בראשית) פרק ג פסוק יב
וַיֹּאמֶר הָאֱדָם הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי הִוא נָתַתָּה לִּי מִן הָעֵץ וְאָכַל:
ספורנו
נתנה לי מן העץ. והיתה למכשול. ובזה יחס אשמתו לקונו, תמורת
התשובה שהיתה ראויה לו, כמו שעשה דוד באמרו אל נתן
"חטאתי" (ש"ב יב, יג):

27. שמואל א פרק טו פסוק יד - טו
(יד) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל וְמָה קוֹל הַצֶּאֱן הַזֶּה בְּאָזְנִי וְקוֹל הַבְּקָר אֲשֶׁר אֲנִי
שֹׁמֵעַ: (טו) וַיֹּאמֶר שְׁאֹל מֵעַמְלֵקִי הִבְיֹאמוּ אֲשֶׁר חָמַל הָעֵם עַל מִיטֵב
הַצֶּאֱן וְהַבְּקָר לְמַעַן זָבַח לַה' אֱלֹהֶיךָ וְאֶת הַיֹּתֵר הִחְרַמְנוּ: ס

28. האמונה והבטחון לרמב"ן פרק כד
וקראה שם הרביעי יהודה שהודה ולא בוש, וגם גרם לראובן שיודה.
וזוה ענין תשובה. ולפי שגרם לראובן שיודה, זכה שיצא ממנו דוד
שהרשיע את עצמו והצדיק את ישראל, שנאמר ויאמר דוד אל ה'
בראותו את המלאך המכה בעם ויאמר הנה אנכי חטאתי ואנכי
העויתי ואלה הצאן מה עשו תהי נא ידך בי ובבית אבי. ולא כשאלו
שאמר אשר חמל העם על מיטב הצאן והבקר וגו'

סיכום:

מחלוקת קורח ועדתו סחפה איתה צדיקי עולם. לא יתכן להסביר
את המחלוקת בצורה רדודה. התבוננות מעמיקה על עיתוי
המחלוקת מלמד אותנו על קושי שקינן בעם ישראל ואת
ההתפרצות שלו ראינו במחלוקת. הבנה מעמיקה זו מלמדת אותנו
כיצד להתנהל במצבי קיצון כדי לא להיגרר למקומות אפלים שרק
זורעים הרס ותסכול ...

